

Nr 43.

Utlåtande med anledning av väckta motioner om införande av proportionellt valsätt vid landstingens val av ledamöter och suppleanter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 7 av herrar *Näsgård* och *Hällgren* samt II: 21 av herr *Persson* i Norrby, har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till sådana bestämmelser, att landstingens val av ledamöter och suppleanter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott må kunna förrättas proportionellt enligt samma grunder som gälla för motsvarande val inom hushållningssällskapen.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för yrkandet, får utskottet hänvisa till motionerna.

Över motionerna ha yttranden inhämtats från lantbruksstyrelsen samt Svenska landstingsförbundet och Hushållningssällskapens förbund.

Lantbruksstyrelsen har i sitt den 26 februari 1951 dagtecknade yttrande anfört följande.

Såsom motionärerna anfört kan enligt kungl. kungörelsen med allmänna grunder för hushållningssällskapens organisation hushållningssällskapets val av ledamöter och suppleanter i förvaltningsutskottet fakultativt ske proportionellt, medan samma möjlighet ej föreligger vid val av de fyra ledamöter jämte suppleanter, som skola utses av landstinget.

I proposition nr 76 till 1947 års riksdag uttalade departementschefen att särskilda bestämmelser om de senare valens förrättande enligt proportionell metod icke syntes behöfliga, då det kunde förutsättas, att landstingen vid dessa liksom vid andra liknande val skulle söka att tillgodose olika meningsriktningar.

Såsom motionärerna framhålla, har det av departementschefen förutsatta tillvägagångssättet beklagligt nog icke blivit följt. Den misstämning, som kan uppstå inom ett län i följd av ett förment övergrepp av en meningsgrupp, får betraktas som mycket skadlig för en institution av hushållningssällskapens karaktär. I sitt arbete böra nämligen hushållningssällskapen kunna påräkna förtroende och stöd från länets hela befolkning för att väl fylla sin uppgift. På grund härav anser lantbruksstyrelsen i likhet med motionärerna, att det skulle vara till påtaglig fördel om landstingens val av ledamöter och suppleanter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott skulle förrättas proportionellt enligt samma grunder, som gälla för motsvarande val inom hushållningssällskapen. Lantbruksstyrelsen får med hänsyn till det anförda tillstyrka förevarande motioner.

I sitt den 14 mars 1951 dagtecknade yttrande har Svenska landstingsförbundet anfört följande.

Enligt landstingslagens 32 § kunna val av ledamöter och suppleanter i landstingets förvaltningsutskott, i under landstingsmötet fungerande utskott samt i hälso- och sjukvårdsberedningar ävensom av revisorer och revisors-suppleanter förrättas proportionellt. Detta är däremot icke fallet beträffande övriga val, som av landstinget företagas. Dessa övriga val äro betydande till antalet. Några större olägenheter av att den proportionella valmetoden ej här kan tillämpas ha, såvitt styrelsen känner till, ej försports, utan systemet har fungerat i stort sett tillfredsställande. Orsaken härtill torde vara, att landstingen, även om föreskrifter om proportionellt valsätt saknats, dock strävat att tillgodose olika meningsriktningars berättigade krav på representation. I detta hänseende intaga icke landstingens val av ledamöter och suppleanter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott någon särställning, även om, såsom skett i motionen, exempel kunna anföras på att strängt proportionell tilldelning av platser ej alltid förekommit.

Onekligen ligger det en viss inkonsekvens däruti, att de av hushållningssällskapen själva valda ledamöterna i förvaltningsutskottet skola utses proportionellt, medan detta ej gäller i fråga om de av landstinget valda. Förbundsstyrelsen, som för sin del finner en utsträckt tillämpning av den proportionella valmetoden vid av landsting förrättade val påkallad, har sålunda i och för sig intet att erinra mot att jämväl här ifrågavarande val förrättas proportionellt. Frågan om en vidgad användning av den proportionella valmetoden vid av kommunala organ förrättade val torde emellertid enligt vad styrelsen erfarit bliva föremål för övervägande av kommunallagskommittén eller proportionsvalsakkunniga. Under sådana förhållanden och då här föreliggande fråga knappast är av särskilt brådskande natur, torde någon omedelbar ändring av landstingslagens bestämmelser i förevarande avseende ej vara påkallad.

Hushållningssällskapens förbund har i sitt yttrande, som dagtecknats den 23 februari 1951, uttalat huvudsakligen följande.

Erfarenheterna från hittills förrättade val av ifrågavarande slag äro icke särskilt omfattande, eftersom sådana ännu så länge endast ägt rum en gång. Det förefaller emellertid, som om man härvid i allmänhet på ett tillfredsställande sätt beaktat det av vederbörande departementschef gjorda och av riksdagen godkända uttalandet i frågan. Enligt vad förbundsstyrelsen har sig bekant, kan det ej heller på grund av vid dessa val tillämpad metod sägas ha framkommit eller redovisats några mera betydande olägenheter eller nackdelar.

Påpekas må vidare, att det proportionella valsystemet icke innebär någon absolut garanti för sådan mandatfördelning, som motionärerna åsyftat. Det kan sålunda vid val enligt detta system bildas och förekomma gruppkonstellationer, som ge till resultat, att de valda ej komma att utgöra ett fullt rättvist uttryck för styrkeförhållandena inom förefintliga partibildningar. Skulle dylika möjligheter utnyttjas att allt efter rådande styrkeförhållanden bilda olika gruppkonstellationer, skulle valen av ledamöter till hushållningssällskapens förvaltningsutskott kunna politiseras på ett sätt, som knappast vore till gagn för sällskapen och den av dem handhavda verksamheten.

På grund av anförda skäl är Hushållningssällskapens förbunds styrelse närmast av den uppfattningen, att någon ändring i sättet för landstingens val av ledamöter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott för närvarande ej är motiverad. Spörsmålet synes emellertid böra beaktas och ytter-

ligare övervägas i samband med den pågående revisionen av kommunallagstiftningen.

Utskottet. Enligt föreskrift i kungörelsen den 10 juli 1947 (nr 394) med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation skall hushållningssällskaps val av ledamöter och suppleanter i sällskapetets förvaltningsutskott ske proportionellt, därest så äskas av visst antal röstberättigade. Beträffande landstings val av ledamöter och suppleanter i hushållningssällskaps förvaltningsutskott saknas däremot föreskrift om proportionellt valsätt.

Nu gällande bestämmelser om hushållningssällskapens organisation och verksamhet ha tillkommit efter beslut av 1947 års riksdag (prop. nr 76; särsk. utsk. utl. nr 6; r. skr. nr 463). Vid riksdagens behandling av ärendet var frågan om förfaringsättet vid val av de ledamöter och suppleanter i hushållningssällskaps förvaltningsutskott, som skola utses av landsting, föremål för närmare överväganden. Därvid ansågs icke erforderligt att införa särskild föreskrift om att dessa val skulle ske efter proportionell metod. Det förutsattes nämligen, att landstingen vid valen skulle söka tillse, att olika meningsriktningar och intressegrupper blevo representerade.

I anledning av väckt motion upptogs enahanda spörsmål till behandling även vid 1949 års riksdag. Motionen föranledde icke någon riksdagens åtgärd (jordbr. utsk. utl. nr 8; r. skr. nr 66).

Såsom framgår av yttrandena från Svenska landstingsförbundet och Hushållningssällskapens förbund torde landstingen i allmänhet ha beaktat de synpunkter, som kommo till uttryck vid 1947 års riksdagsbehandling av frågan. Några mera betydande olägenheter synas sålunda icke ha uppkommit genom den tillämpade valmetoden. Å andra sidan torde, såsom framhållits i motionerna, avsaknaden av bestämmelser om proportionellt valsätt innebära en viss inkonsekvens samt stundom kunna medföra mindre tillfredsställande förhållanden. På grund härav finner utskottet det önskvärt, att föreliggande spörsmål blir föremål för en närmare undersökning. Enligt vad utskottet inhämtat komma vissa frågor rörande utsträckning av den proportionella valmetoden vid val inom kommunala organ att upptagas till behandling av 1946 års kommunallagskommitté. Utskottet finner det därför lämpligt, att jämväl förevarande spörsmål genom Kungl. Maj:ts försorg underställes kommitténs prövning. Det torde få förutsättas, att riksdagen i sinom tid kommer att föreläggas det förslag, vartill kommitténs överväganden kunna föranleda.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 7 och II: 21, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville hänskjuta det i motionerna framförda spörsmålet till prövning av 1946 års kommunallagskommitté.

Stockholm den 8 november 1951.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Tjällgren, Alfred Andersson, Anderberg, Näslund*, Bertil Andersson, Bror Nilsson*, Ernst Hjalmar Nilsson*, Isaksson* och Mossberger; samt

från andra kammaren: herrar Andersson i Tungelsta, Jacobson i Vilhelmina*, Anthy, Andersson i Hyssna, Hæggbloom, och Ahlsten*, fru Eriksson i Hallstahammar*, herrar Svensson i Vä, Andersson i Långviksmon* och fru Lindskog*.

* Ej närvarande vid justeringen.